

Kræsjskurs i landbruksjuss, forvaltningsjuss og plan og bygningsrett – Politikere i Sigdal kommune

10. april 2024

Landbruksavdelingen
Juridisk avdeling

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Plan for gjennomgangen

Landbruk

Forvaltningsloven

Jordlova

Kort pause

Juridisk

Inhabilitet

Plan og bygningsloven

Statsforvalterens rolle

- **Statens representant i fylket**
- **Følge opp retningslinjer fra Stortinget og regjeringen**
- **Forvaltningsoppgaver på vegne av departementet**
- **Bindeledd mellom kommunene og sentrale myndigheter**
- **Klageinstans for kommunale vedtak**
- **Rettsikkerhet for innbyggerne**

Forvaltningsloven – Utvalgte temaer

- Begrunnelsesplikten
- Klagebehandling og kommunalt selvstyre

Begrunnelsesplikten – Fvl § 24

Hovedregel:

- Enkeltvedtak skal grunngis. Forvaltningsorganet skal gi begrunnelsen samtidig med at vedtaket treffes.

Unntak:

- I andre saker enn klagesaker kan forvaltningsorganet la være å gi samtidig begrunnelse dersom det innvilger en søknad og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket.

En part kan likevel kreve begrunnelse gitt etter at vedtaket er truffet. Krav om begrunnelse må framsettes i løpet av klagefristen

Part er definert i fvl § 2: "person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder"

Begrunnelsens innhold – Fvl § 25

De regler vedtaket bygger på

- Lov og paragraf, hvilken del av paragrafen

De faktiske forhold som vedtaket bygger på

- Poenget med en begrunnelse er å fremheve de opplysningene som har vært avgjørende for sakens utfall

De hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av forvaltningsmessig skjønn

- Det må fremgå at vedtaket er truffet etter et saklig og forsvarlig skjønn
 - Utenforliggende hensyn • Vilkårlighet • Sterk urimelighet • Usaklig forskjellsbehandling

Klageinstansens kompetanse – Fvl § 34 andre ledd

Klageinstansen kan prøve alle sider av saken og herunder ta hensyn til nye omstendigheter

- Dette sikter ikke bare til nye opplysninger om forholdene tidligere, men også til forhold som har endret seg etter førsteinstansvedtaket. Det er med andre ord ikke tale om en overprøving av førsteinstansvedtaket, men om en fullstendig ny prøving.

Der statlig organ er klageinstans for vedtak truffet av en kommune eller fylkeskommune, skal klageinstansen legge stor vekt på hensynet til det kommunale selvstyre ved prøving av det frie skjønn.

Det skal fremgå av vedtaket hvordan klageinstansen har vektlagt hensynet til det kommunale selvstyret.

Det frie skjønn

Det frie skjønn begynner der rettsanvendelsesskjønnet (det lovbundne) slutter

➤ "kan"-skjønn, forvaltningsskjønnet, hensiktsmessighetsskjønnet

Kommunen kan når vilkårene er oppfylt, velge om søknaden skal innvilges eller avslås

Kommunen står da fritt til å velge mellom flere lovlige alternativer

Det frie skjønn åpner opp for at vedtaket blir tilpasset lokale og individuelle forhold

Fritt skjønn gir rom for faglige, administrative og lokalpolitiske vurderinger

- Kan ikke overprøves av domstolene
- Kan overprøves av klageinstansen, men det kommunale selvstyre skal da tillegges stor vekt

Klageorganet har plikt til å legge vekt på underinstansens vurdering der denne har særlig lokalkunnskap eller en særlig lokalpolitisk eller sakkyndig forankring.

Vekten av hensynet til det kommunale selvstyre

Det kommunale selvstyret er grunnlovfestet i § 49

Kommunene er selvstendige forvaltningsorganer som ikke kan instrueres av statlige myndigheter

Samtidig skal statlig, nasjonal politikk gjennomføres.

Regelen i fvl § 34 er utformet som en standardregel som kan tilpasses de ulike områdene alt etter i hvor sterk grad hensynet til det kommunale selvstyret gjør seg gjeldende.

Hensynet til nasjonale politiske målsettinger kan være så tungtveiende at det tilsier større overprøving.

- Omdisponering av dyrket mark etter jordloven § 9
- Kostnadseffektiv bruksstruktur – delingssaker etter jordloven § 12

Klageinstansens kompetanse – Fvl 34

Fvl § 34 siste ledd: "Klageinstansen kan selv treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det og sende saken tilbake til underinstansen til helt eller delvis ny behandling."

- Dersom klageinstansen opphever førsteinstansvedtaket og sender saken til ny behandling i underinstansen, plikter underinstansen å behandle søknaden på ny og å legge klageinstansens retningslinjer og direktiver til grunn slik de er uttrykt i klageinstansens vedtak.
- Dersom et pålegg eller et annet vedtak som bare innebærer ulemper eller byrder for parten blir opphevet, vurderer underinstansen selv om det slik saken nå står er grunnlag for eller grunn til å ta opp saken på ny, eller om man bare skal legge den vekk.
- Dersom klageinstansen treffer nytt vedtak i saken, er vedtaket endelig.

Omgjøring av eget tiltak – Fvl § 35

Første ledd, bokstav a): endring til gunst

Første ledd, bokstav c): vedtaket er ugyldig

Tredje ledd: Klageinstansen kan omgjøre underinstansens vedtak til skade for parten når "hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser tilsier det".

- Frist: Parten må varsles innen 3 uker og endringsvedtaket må treffes innen 3 måneder.

JORDVERN

Hurdalsplattformen

FOR EN REGJERING UTGÅTT FRA
ARBEIDERPARTIET OG SENTERPARTIET

2021-2025

R

Dokument 3

Matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet

Vi har undersøkt om matsikkerheten i Norge blir ivarettatt gjennom god beredskap, ivaretagelse av jordbrukets produksjonsgrunnlag og økt jordbruksproduksjon.

i Offentliggjøres 19. oktober 2023 kl. 12.30

Vi har undersøkt om matsikkerheten i Norge blir ivarettatt gjennom god beredskap, ivaretagelse av jordbrukets produksjonsgrunnlag og økt jordbruksproduksjon.

Vedlegg 9

Oppdatert jordvernstrategi

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I Norge er arealer som er egnet for matproduksjon en begrenset ressurs. Kun 3,5 % av landarealet er jordbruksareal. Slike arealer er utsatt for omdisponering til andre formål fordi de ofte ligger i områder med utbyggingspress. Etter andre verdenskrig har omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord vært på rundt 1,2 mill. dekar til sammen. Mye av dette er areal som var egnet til matkornproduksjon.

Fra slutten av 90-tallet fikk jordvern økt oppmerksomhet, og i 2004 ble det for første gang satt et konkret mål om å redusere omdisponeringen av dyrka mark. Senere er det satt mål om ytterligere reduksjon av omdisponeringen. Dette har bidratt til en gradvis nedgang i omdisponeringen.

Siden 2015 har jordvernpolitikken også blitt synliggjort i jordvernstrategier. Den siste strategien ble lagt fram i 2021. Jordvernstrategiene har pekt på flere ulike tiltak for å styrke jordvernet.

Gjeldende jordvernstrategi ble lagt fram som vedlegg 4 til Prop. 200 S (2020–2021) om jordbruksoppjøret 2021 m.m. Det ble vedtatt et nytt mål om at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skulle overstige 3000 dekar, og at målet skulle være nådd innen 2025. KOSTRA-tallene for 2021 viser en omdisponering av dyrka jord på 2 982 dekar.

Stortinget vedtok den 14. juni 2022 et anmodningsvedtak (vedtak nr. 799) der regjeringen bes om å legge fram en ny strategi våren 2023 med nytt og skjerpet mål for omdisponering av matjord og nye konkrete tiltak for å nå målet.

Arbeidet med den nye strategien er det innhentet skriftlige innspill på bakgrunn av invitasjon i brev og sak på Landbruks- og matdepartementet (LMD) sine nettsider. I alt er det kommet ca. 35 innspill fra statsforvaltere, organisasjoner, mv.

Arbeidet med ny strategi er gjennomført i samarbeid med Samferdselsdepartementet (SD),

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) samt Klima- og miljødepartementet (KLD).

1.2 Nytt kunnskapsgrunnlag

NIBIO leverte den 1. mars 2023 et oppdatert kunnskapsgrunnlag for revisjon av den norske jordvernstrategien; NIBIO rapport 38/2023 *Kunnskapsgrunnlag for norsk jordvernstrategi*. Dette er en oppdatering og utvidelse av NIBIO-rapport 72/2021 *Jordvernets begrunnelse*, som ble skrevet som grunnlag for oppdateringen av jordvernstrategien i 2021.

NIBIO-rapport 38/2023 *Kunnskapsgrunnlag for norsk jordvernstrategi* beskriver utfordringer for verdens matproduksjon i lys av en mer utfordrende geopolitisk situasjon, og den betydning dette har for vern av jord. I rapporten beskrives arealgrunnlaget for jordbruk i Norge, arealendringer, omdisponeringen av dyrka jord, nydyrkingen og nye analyser av aktuell dyrkbar jord. Videre redegjøres det for begrunnelse for jordvernet og hvorfor disse bør inkluderes i vurderinger av et forsterket jordvernmål.

NIBIO viser til at matsikkerhet er en grunnleggende forutsetning for et bærekraftig, trygt og stabilt samfunn. Det følger av FNs bærekraftsmål 2 og 15 at landene er forpliktet til å bevare grunnlaget for matproduksjon, herunder arealer og jordmonnets økosystemfunksjoner og produktivitet.

Trusler mot matsikkerheten må vurderes i lys av den dramatiske forverrede geopolitiske situasjonen, som følge av pandemi, krig, ulikhet og klimendringer. I lys av et stadig mer komplekst trusselbilde for framtidig global matproduksjon og handel, kan det antas at arealer i nordlige og tempererte områder vil få økt betydning både for verdens matproduksjon og norsk matsikkerhet.

Norsk matkonsum legger beslag på betydelige landarealer og vannressuser i utlandet, gjennom import av mat og fôr til husdyr og oppdrettsnæring. Norge kan redusere bruken av knappe areal- og vannressuser i andre land ved å beskytte arealer for produksjon i Norge.

Matsikkerhet: Vi er ikke godt nok forberedt

- ✓ **Omfattende omdisponeringer av dyrka og dyrkbar jord**
- ✓ **Ofte den beste jorda som blir omdisponert**
- ✓ **Store jordbruksarealer av god kvalitet er ikke i drift**
- ✓ **Kontinuerlig nedbygging av god matjord kan redusere beredskapen**

Anbefaling til Landbruks- og matdepartementet

- ✓ forsterke oppfølgingen av at driveplikten håndheves
- ✓ spesielt for drivverdige jordbruksareal av god kvalitet

Meld. St. 11

(2023–2024)

Melding til Stortinget

Strategi for auka sjølvforsyning av
jordbruksvarer og plan for opptrapping
av inntektsmoglegheitene i jordbruket

Driveplikt

Jordlova § 8 første ledd

- «Skal drivast»
- «Innan eitt år»
- «Vil drive eigedomen sjølv»
- «Leige bort jordbruksarealet»

«Jordbruksareal skal **drivast**. Driveplikta gjeld for heile eigartida. Ny eigar må **innan eitt** år ta stilling til om han eller ho vil **drive eigedomen sjølv** eller **leige bort** jordbruksarealet etter føresegnene i andre ledd.»

Jordlova § 8 andre ledd

*«Driveplikta kan oppfyllest ved at arealet vert leigd bort. Det er ein føresetnad for at driveplikta er oppfylt ved bortleige at leigeavtala er på **minst 10 år** om gongen utan høve for eigaren til å seie ho opp. Avtala må føre til **driftsmessig gode løysingar** og vere **skriftleg**. Avtaler som fører til driftsmessig uheldige løysingar, kan følgjast opp som brot på driveplikta. Eigaren må sende kopi av avtala til kommunen. Ei leigeavtale som er i strid med andre eller tredje punktum, kan ikkje gjerast gjeldande mellom partane eller i høve til offentlege styresmakter.»*

Vilkår i § 8 andre ledd

- «**Minst 10 år**»
- «**Driftsmessige gode løsninger**»
- «**Skriftlig**»

Jordlova § 8 a – fritak fra driveplikt

- «**Kor viktig det er å halde jordbruksarealet i hevd**»
- «**Bruksstorleiken**»
- «**Avkastningsevna på arealet**»
- «**Om det i området der eigedomen ligg, er bruk for jordbruksarealet som tilleggsjord**»
- «**Søkjaren sin livssituasjon**»

«Departementet kan etter søknad gi fritak frå driveplikta etter § 8 anten **heilt ut** eller **for ei viss tid**.

Ved avgjerd av søknaden skal det leggjast vekt på **kor viktig det er å halde jordbruksarealet i hevd**, på **bruksstorleiken**, **avkastningsevna på arealet** og på om det i området der eigedomen ligg, er **bruk for jordbruksarealet som tilleggsjord**. Det skal òg leggjast vekt på **søkjaren sin livssituasjon**»

Videre om fritak fra driveplikt

➤ Muligheten til å stille vilkår

- Helhetsvurdering
- Skal det settes vilkår?
- Hvilke vilkår skal settes?
- ✓ Saklig sammenheng med lovens formål
- ✓ Forholdsmessig i forhold til det som oppnås gjennom tillatelsen
- ✓ Må kunne gjennomføres av eier og kunne kontrolleres av kommunen

Sanksjonsmuligheter

- **Kommunens sanksjonsmuligheter**
- **Oversendelse av sak til Statsforvalteren**
- **Statsforvalterens sanksjonsmuligheter**

Jordlova § 8 tredje ledd:

«Finn departementet at jordbruksarealet ikkje vert drive, kan eigaren **påleggjast å leiga jorda bort for ei tid av inntil 10 år, eller at jorda skal plantast til med skog, eller tiltak av omsyn til kulturlandskapet.»**

Jordlova § 20 første ledd:

«For å sikre at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne, eller vedtak etter desse paragrafane vert gjennomført, kan departementet **påleggje den ansvarlege tvangsgebyr.»**

OMDISPONERING

«Omdisponering betyr at det gis en tillatelse for at dyrka jord eller dyrkbar jord kan brukes til andre formål enn jordbruksproduksjon.»

[Omdisponering -
Landbruksdirektoratet](#)

Hovedregel om omdisponering

- **Formålet**
 - Jordvern
- **Dyrka og dyrkbar jord**
- **Jordbruksproduksjon**

Jordlova § 9 første ledd

«Dyrka jord må ikkje brukast til føremål som ikkje tek sikte på jordbruksproduksjon. Dyrkbar jord må ikkje disponerast slik at ho ikkje vert eigna til jordbruksproduksjon i framtida.»

- Rundskriv og veiledere fra forvaltningen regnes som forvaltningspraksis
- gir god veiledning på reglene for driveplikt, omdisponering og deling

Jordlova § 9 annet ledd – Samtykke til omdisponering

- «Kan»
- «I særlige høve»
- «Etter ei samla vurdering»
- «Mellom anna»
- «Godkjende planar etter plan- og bygningslova»
- «Drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket i området»
- «Kulturlandskapet»
- «Samfunnsgagnet ei omdisponering vil gi»

«Departementet *kan* i *særlege høve* gi dispensasjon dersom det etter *ei samla vurdering* av tilhøva finn at jordbruksinteressene bør vika. Ved avgjerd skal det *mellom anna* takast omsyn til *godkjende planar etter plan- og bygningslova, drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket i området, kulturlandskapet* og det *samfunnsgagnet ei omdisponering vil gi*. Det skal òg takast omsyn til om arealet kan førast attende til jordbruksproduksjon. Det kan krevjast lagt fram alternative løysingar.»

Jordloven § 9

- **Vilkår etter tredje ledd**
- **Frist etter fjerde ledd**
- **Sanksjoner etter femte ledd**

Tredje ledd:

«Samtykke til omdisponering kan givast på slike vilkår som er nødvendige av omsyn til dei føremåla lova skal fremja.»

Fjerde ledd:

«Dispensasjonen fell bort dersom arbeid for å nytta jorda til det aktuelle føremålet ikkje er sett igang innan tre år etter at vedtaket er gjort.»

Femte ledd:

«Departementet kan påby at ulovlege anlegg eller byggverk vert tekne bort.»

Kort pause

Fyll kaffekoppen, og bruk gjerne pausen til å skrive inn spørsmål

Vi begynner igjen 09:45

